

NALAZI I PREPORUKE PRAVOSUDNI SISTEM

NALAZI	PREPORUKE
<p>Identifikacija hitnih aktivnosti od strane Sudskog saveta Kosova (SSK) sledila je najbolje prakse usvojene u mnogim evropskim zemljama.</p>	<p>Pristup usvojen od strane SSK, koji identifikuje niz specifičnih aktivnosti koje se smatraju „hitnim“, ali, istovremeno ostavlja slobodu diskrecije sudijama pri određivanju drugih hitnih aktivnosti, treba pohvaliti. EULEX podstiče sudove da ovu diskreciju iskoriste mudro i u skladu sa standardima ljudskih prava, kako bi dali prioritet aktivnostima koje bi, ako se zanemare, prouzrokovale nepopravljivu štetu, posebno ugroženim pojedincima ili grupama.</p>
<p>Po međunarodnim i domaćim zakonima koji se primenjuju na Kosovu, ne postoji posebna odredba koja bi ovlasila sud da isključi javnost sa ročišta u slučaju vanrednog zdravstvenog stanja, poput pandemije.</p> <p>EULEX nije primio nijednu žalbu od strane javnosti zbog odbijanja ulaska u sudnice tokom sednica. EULEX nije uočio ni bilo kakve velike probleme ili obrasce u vezi sa stalnim isključivanjem javnosti sa suđenja.</p> <p>EULEX je takođe primetio veliko i neometano prisustvo medija u sudnicama na ročištima u predmetima visokog profila i drugim predmetima koji su privukli pažnju javnosti.</p> <p>Povećano prisustvo javnosti je u nekoliko navrata dovelo do prenatrpanih sudnica u kojima je bilo nemoguće primeniti bilo koji protokol ili mere za suzbijanje širenja zarazne bolesti COVID-19.</p>	<p>Kako bi se osiguralo poštovanje načela 'javnosti', sudovi bi trebalo da nastave da obezbeđuju odgovarajuće prostorije za prisustvo zainteresovanih pripadnika javnosti. Iako se mere za ograničavanje broja ljudi koji su fizički prisutni u sudnici mogu smatrati neophodnim i srazmernim za sprečavanje širenja virusa, važno je da se ove odredbe ne tumače na način koji u sve praktične svrhe sprečava javnost suđenja.</p> <p>Predsednici sudova i sudije trebalo bi da organizuju i bolje isplaniraju najoptimalnije korišćenje sudskih prostorija i sudnica, naročito u cilju izbegavanja korišćenja malih sudskih prostorija za suđenja koja uključuju veliki broj učesnika, a velikih prostorija za suđenja sa manje učesnika.</p> <p>Predsedavajuće sudije trebalo bi da proaktivno obezbede da pripadnicima javnosti bude dozvoljeno da prisustvuju ročištima i da istovremeno obezbede poštovanje održavanja fizičke distance i drugih zaštitnih mera.</p> <p>Ukoliko se pojavi potreba da se ograniči prisustvo javnosti u sudnicama, zbog mera protiv zarazne bolesti COVID-19, predsedavajuće sudije bi ipak trebalo da obezbede da pripadnici javnosti, koji žele da prisustvuju ročištima u privatnom svojstvu, ne budu automatski sprečeni da to učine.</p>
<p>Ukupne informacije o pravilima kojih se javnost mora pridržavati u prostorijama suda nisu bile dovoljne, a broj dozatora za dezinfekciju dostupnih u prostorijama sudova takođe je bio neadekvatan.</p> <p>EULEX nije zapazio da osoblje suda deli maske ili informativne letke, i primetio je da značajan deo javnosti nije nosio masku ili ju je nosio nepravilno.</p> <p>EULEX nije primetio da se od bilo kog pripadnika javnosti zahtevalo da potpiše izjavu kojom potvrđuje da nije bio u kontaktu sa zaraženim osobama.</p> <p>EULEX je tokom održavanja ročišta primetio da su neka sudska veća ili sudije pojedinci pokušali da udalje javnost iz sudnice, kako bi obezbedili odgovarajuću distancu među prisutnima.</p> <p>U slučajevima okrivljenih visokog profila predsedavajuće sudije su nerado zahtevale da prisutni nose maske ili to uopšte nisu činile.</p> <p>Svi okrivljeni u pritvoru su tokom ročišta bili snabdeveni maskama.</p> <p>Nažalost, čak su i članovi sudskih veća bili nedosledni ili manje strogi u načinu na koji su nosili masku na sudu.</p> <p>Nesprovođenje protokola postaje naročito problematično u predmetima sa velikim brojem optuženih.</p>	<p>Sudije i sudsko osoblje trebalo bi da zahtevaju korišćenje maski i držanje fizičke distance, naročito u sudnicama.</p> <p>U prostorijama sudova bi uvek trebalo da bude vidljivih znakova mera zaštite i dostupnih dezinficijena za ruke.</p>
<p>U mnogim sudovima, planiranje korišćenja sudnica takođe nije bilo adekvatno. EULEX je zapazio da su postupci sa jednim okrivljenim bili zakazivani u velikim sudnicama, dok su predmeti sa čak 15 okrivljenih bili zakazani u manjim sudnicama.</p>	<p>Prilikom dodeljivanja sudnica trebalo bi uzeti u obzir predviđeni broj osoba koje će biti prisutne na suđenjima (okrivljeni, branioci, svedoci, oštećeni, javnost, itd.).</p>
<p>U toku postupka nije bilo pauza, tokom kojih bi se omogućilo provetravanje sudnica niti je bilo odgovarajuće ventilacije tokom sudskih ročišta.</p>	<p>Sudnice bi trebalo često provetravati.</p>
<p>Ročišta na sudu su često počinjala sa zakašnjenjem, zbog čega su stranke i javnost bili primorani da provedu više vremena u prostorijama suda.</p>	<p>Sudsko osoblje trebalo bi proaktivno da obavestava stranke i javnost o realnom vremenu početka ročišta, te spreči pristup čekaonicama sve dok ročišta ne počnu i/ili nepotrebno prisustvo u prostorijama suda.</p>
<p>Zakon o krivičnom postupku ne odobrava održavanje VTC za ročišta o određivanju pritvora, iako Krizni plan SSK za pandemiju dozvoljava održavanje VTC u hitnim slučajevima.</p> <p>Sudovi su uglavnom ograničili upotrebu ročišta na daljinu na građanske parnice, i nerado su koristili video-telekonferencije u krivičnim predmetima, zbog nedostatka tehnoloških sredstava i takođe zbog zabrinutosti u vezi sa privatnošću ili integritetom ročišta na daljinu.</p>	<p>Upotreba video-telekonferencijske tehnologije trebalo da bude pravilno uređena zakonom.</p> <p>Iako nije posebno predviđeno Zakonom o krivičnom postupku, prisustvo javnosti bi se takođe moglo obezbediti upotrebom tehnoloških sredstava. Ovo bi se moglo primeniti obezbeđivanjem video veze za javnost i medije ili obezbeđivanjem TV monitora u odvojenim prostorima u sudnici. U nedostatku konkretne uredbe po ovom pitanju, preporučljivo je ovu stvar urediti zakonom.</p>
<p>Nadgledanje EULEX-a otkrilo je da u većini slučajeva "tromesečno pravilo" nije imalo uticaja na tok postupka zbog sledeće uobičajene sudske prakse: na prvom pretresu nakon tri meseca neaktivnosti, stranke se mogu usaglasiti da se svi dokazi predstavljeni na prethodnim pretresima smatraju „pročitanim“, pri čemu se u zapisnik unosi relevantna napomena, međutim, ova praksa nije u skladu sa zakonom.</p>	<p>Pitanje „tromesečnog pravila“ trebalo bi hitno regulisati zakonom, kako bi se obezbedila pravna sigurnost. Treba napomenuti da je trenutnim nactom ZKP predviđeno da bi, umesto tri meseca, trebalo da prođe šest meseci između dva ročišta pre nego što suđenje mora da počne. Važno je i to što se ovim zakonom konkretno dozvoljava razmatranje pročitanih svedočenja nakon isteka šest meseci, što bi doprinelo povećanoj pravnoj sigurnosti.</p>

NALAZI I PREPORUKE KOREKTIVNA SLUŽBA

NALAZI	PREPORUKE
<p>Kosovski organi su na samom početku prepoznali potrebu da se sprovedu pripreme za sprečavanje izbijanja pandemije u korektivnim ustanovama.</p> <p>Korektivna služba Kosova (KSK) je prilično brzo uspjela da postane samodovoljna tako što je u Korektivnom centru za žene u Lipljanu pokrenula proizvodnju maski za sve objekte KSK.</p> <p>EULEX-ovo direktno prađenje sprovođenja preventivnih mera u korektivnim ustanovama otkrilo je generalno visok nivo pridržavanja.</p> <p>EULEX-ovi posmatrači su u nekim prilikama primetili da je, uglavnom zbog loših materijalnih uslova, naročito u starijim objektima, KSK imala poteškoda sa poboljšanjem higijenskih uslova, uprkos dodatnim naporima i držanju fizičke distance.</p> <p>Misija je takođe primetila da neki članovi osoblja koji rade sa zatvorenicima nisu nosili masku. Štaviše, u nekoliko prilika zatvorenici su se požalili na slabu primenu zaštitnih mera protiv zarazne bolesti COVID-19.</p> <p>Do kraja marta 2021. godine, broj osoblja KSK zaraženog bolešću COVID-19 od izbijanja pandemije u martu 2020. godine bio je 223, dok je broj zaraženih zatvorenika bio 46, od kojih su četvoro umrli.</p> <p>Sve u svemu, izgleda da su preventivne mere koje su uvele kosovske vlasti dovele do relativno malog broja infekcija registrovanih među osobljem KSK i zatvorenicima.</p>	<p>Srednje i više rukovodstvo KSK trebalo bi da rigorozno sprovedi preventivne mere protiv zarazne bolesti COVID-19 u svim objektima KSK, uključujući ispravno prekrivanje lica.</p>
<p>EULEX je primetio da se ni u jednom od usvojenih operativnih planova ili naredbi ne pominje pravni osnov po kojem su oni usvojeni, niti se pominje član 39. Administrativnog uputstva/Kućnog reda.</p>	<p>Obezbediti solidan pravni osnov za ograničenja prava zatvorenika.</p>
<p>Javnost je o zabrani svih porodičnih poseta obavještena 12. marta 2020. godine putem objava na veb-sajtu KSK na albanskom jeziku, preko Fejsbuka (takođe samo na albanskom jeziku) i putem intervjua višeg rukovodstva KSK za medije.</p> <p>Javnosti nisu pružene informacije na srpskom jeziku, što je u suprotnosti sa kosovskim zakonima.</p>	<p>Obezbediti objavljivanje informacija na svim službenim jezicima na Kosovu.</p>
<p>Iako EULEX priznaje da su nadležni organi kontinuirano vršili procenu situacije u cilju ukidanja mera što je pre moguće, Misija primeduje da bi, u cilju poštovanja principa neophodnosti i srazmernosti, prikladniji bio pojedinačni pristup slučajevima, koji uzima u obzir specifične uslove svakog objekta, naročito nakon prvobitnog perioda zatvaranja.</p>	<p>Uvesti pojedinačni pristup slučajevima koji uzima u obzir specifične uslove svakog objekta.</p>
<p>Principi neophodnosti i srazmernosti trebalo je još strože primeniti u slučaju maloletnih zatvorenika, a vlasti su odlučile da primene iste mere i u objektima u kojima su se oni bili smešteni, uprkos činjenici da su maloletnicima zakonom dozvoljene češće posete.</p> <p>Za zatvorenice sa decom nisu predviđene nikakve posebne mere.</p>	<p>Dozvoliti izuzetke i posebne aranžmane za određene kategorije zatvorenika, kao što su maloletnici i zatvorenice sa decom, kao i za ugrožene pojedince (starije osobe i osobe sa postojećim zdravstvenim problemima).</p> <p>Obezbediti da ograničenja, mere i operativne naredbe/planovi budu rodno osjetljivi i sa integrisanom rodnom perspektivom.</p>
<p>Obustava privilegije zatvorenika da rade van korektivnih ustanova bila je odgovarajuća mera koju je KSK preduzela, jer se morala uzeti u obzir opšta zaštita zdravlja i života svih zatvorenika i osoblja u Korektivnom centru Smrekovnica.</p>	<p>Ponovo odobriti privilegiju zatvorenicima da rade van korektivnih ustanova čim to bude bezbedno.</p>
<p>Nacionalni preventivni mehanizam obustavio je sredinom marta 2020. godine sve terenske posete korektivnim ustanovama i drugim ustanovama u kojima vrše posete, kako bi se smanjio rizik od širenja infekcija COVID-19, i nastavio ad hoc posete korektivnim ustanovama tek u septembru 2020. godine.</p>	<p>Zaštitnik građana treba da nastavi da koristi svoje pravo da poseduje objekte KSK kad god je to bezbedno, kako bi obavljao svoje osnovne funkcije u cilju sprečavanja mučenja i drugog zlostavljanja u korektivnim ustanovama.</p>
<p>Fizički pristup branilaca svim korektivnim ustanovama na Kosovu zabranjen je od 12. marta do 20. maja 2020. godine. Ponovo je obustavljen od 21. oktobra 2020. godine, izuzev za braniocima u predmetima kod kojih su suđenja bila u toku.</p> <p>Predstavnici Advokatske komore Kosova su izrazili zabrinutost u vezi sa otežanim pristupom branilaca svojim klijentima u pritvoru, posebno u hitnim slučajevima, kao što su ročišta o određivanju pritvora, kada su bile potrebne hitne pravne mere i pravne konsultacije.</p> <p>Pravni savetnici takođe su izrazili zabrinutost zbog opsežnih pregleda tela branilaca u korektivnim ustanovama, čak i tokom perioda pandemije, što je uzrokovalo kašnjenja i ograničilo vreme koje su mogli da provedu sa svojim klijentima u zatvorskim ustanovama.</p>	<p>Razmotriti kako se prava okrivljenog/lica lišenog slobode da usmeno i pismeno komunicira sa svojim braniocem pod uslovima koji garantuju poverljivost mogu nesmetano poštovati i zastupati, u odnosu na ograničenja koja nameđe pandemija.</p> <p>Konsultovati se sa pravnim stručnjacima i odgovarajućim službenim telima pre primenjivanja mera koje mogu ograničiti ova prava.</p>
<p>Zakonski okvir ne dozvoljava odlaganje, obustavu ili ukidanje izdržavanja kazne iz razloga povezanih sa pandemijom.</p> <p>Od 12. marta, kada je KSK nametnula ograničenja, do kraja decembra 2020. godine, broj zatvorenika na Kosovu smanjen je za 20,3%, jer je ukupna zatvorska populacija spala sa 1.755 na 1.398. Kašnjenja u sudskim ročištima u izricanju presuda na suđenjima mogu biti jedno od objašnjenja za znatno smanjenje broja zatvorenika.</p>	<p>Vlasti bi trebalo da razmotre usvajanje zakona koji dozvoljavaju, kada je to bezbedno, odlaganje, privremenu obustavu ili ukidanje izdržavanja kazne iz razloga povezanih sa pandemijom, konkretno za ugrožene grupe, kao što su maloletnici i osobe kojima preta opasnost od teških simptoma zarazne bolesti COVID-19.</p>